

Duszpasterstwo biblijne w archidiecezji gnieźnieńskiej. Dzieło Biblijne im. Jana Pawła II (2006–2011)

Papieska adhortacja *Verbum Domini* przypominała wspólnocie Kościoła o konieczności biblijnej animacji duszpasterstwa. Papież Benedykt XVI, idąc za wskazaniem Synodu o Słowie Bożym w życiu i misji Kościoła, zachęca pasterzy i wiernych, aby zawsze o niej pamiętali oraz wyraża głębokie przekonanie, że *biblijna animacja całego duszpasterstwa zwyczajnego i nadzwyczajnego przyczyni się do lepszego poznania osoby Chrystusa, Objawiciela Ojca i pełni Objawienia Bożego* (73)¹.

Niniejszy artykuł prezentuje różne formy animacji biblijnej, które zostały zaproponowane w archidiecezji gnieźnieńskiej. Od pięciu lat koordynację rozmaitych działań służących pogłębieniu znajomości Biblii oraz kształtowaniu szeroko pojętej kultury biblijnej podejmuje Dzieło Biblijne im. Jana Pawła II.

Dzieło Biblijne im. Jana Pawła II w archidiecezji gnieźnieńskiej

Szukając nowych form apostolatu biblijnego i popularyzacji Pisma Świętego wśród wiernych, Konferencja Episkopatu Polski powołała do istnienia Dzieło Biblijne im. Jana Pawła II, którego *celem jest pogłębianie rozumienia Objawienia Pańskiego w świetle Pisma Świętego zgodnie z nauką Kościoła oraz kształtowanie duchowości i kultury biblijnej w duszpasterstwie, szczególnie kaznodziejstwie i katechezie, a także w indywidualnej formacji wiernych*².

¹ Benedykt XVI, *Adhortacja apostolska „Verbum Domini. O Słowie Bożym w życiu i misji Kościoła”*, Kraków 2010, s. 80 (dalej: VD).

² Tak sformułowany został cel Dzieła Biblijnego w statucie Stowarzyszenia (nr 9): http://www.biblista.pl/index.php?option=com_content&task=view&id=16&Itemid=29&PHPSESSID=fab3dfd2887b897f76738295e2845fb0, [online], [dostęp: 17 lutego 2011].

We wrześniu 2003 r. ks. abp Marian Gołębiewski, jako przewodniczący Sekcji Biblijnej w Komisji Nauki Wiary Konferencji Episkopatu Polski, zlecił ks. prof. Henrykowi Witczykowi podjęcie prac mających na celu opracowanie statutu i powołanie do istnienia Dzieła Biblijnego w Polsce³. Następnie, po zatwierdzeniu statutu przez Konferencję Episkopatu Polski (czerwiec 2005 r.), podczas Zjazdu Bibliotów Polskich w Łowiczu (wrzesień 2005 r.) odbyło się zebranie założycielskie, na którym wybrano przewodniczącego Dzieła Biblijnego im. Jana Pawła II w osobie ks. prof. Henryka Witczyka oraz pozostałych członków Zarządu. Dnia 17 listopada Minister Spraw Wewnętrznych i Administracji Ludwik Dorn wydał rozporządzenie o nadaniu Dziełu Biblijnemu „erygowanemu przez Konferencję Episkopatu Polski” osobowości prawnej⁴.

Pierwsze spotkanie Zarządu Dzieła Biblijnego odbyło się 2 stycznia 2006 r. w Warszawie. Ustalono najważniejsze kierunki działań, a następnie Przewodniczący Dzieła Biblijnego wraz z ks. abp. Marianem Gołębiewskim zwrócili się do wszystkich biskupów diecezjalnych z prośbą o ustanawianie Dzieła Biblijnego w diecezjach oraz powołanie moderatorów diecezjalnych.

W odpowiedzi na prośbę Przewodniczącego abp Henryk Józef Muszyński, dekretem z dnia 12 lutego 2006 r. (N. 310/06/Abp), ustanowił struktury Dzieła Biblijnego w archidiecezji gnieźnieńskiej oraz mianował jego moderatorem ks. dr. Pawła Podeszwę. Natomiast dekretem z dnia 6 lipca 2009 r. (N. 2117/09/Abp) powołał zastępcę moderatora – ks. dr. Piotra Waszaka.

Dnia 8 kwietnia 2006 r. – w pierwszą rocznicę pogrzebu bł. Jana Pawła II – odbył się Pierwszy Ogólnopolski Zjazd Członków Założycieli i Moderatorów Diecezjalnych Dzieła Biblijnego im. Jana Pawła II w Warszawie. Natomiast dnia 14 października 2006 r. w katedrze we Wrocławiu miała miejsce ogólnopolska inauguracja działalności Dzieła Biblijnego pod przewodnictwem ks. abp. Mariana Gołębiewskiego, przewodniczącego Sekcji Biblijnej w Komisji Nauki Wiary Konferencji Episkopatu Polski.

W archidiecezji gnieźnieńskiej działalność Dzieła Biblijnego została zainaugurowana uroczyscie dnia 2 grudnia 2006 r. podczas

³ Syntetyczny zarys powstania Dzieła Biblijnego znajduje się na stronie internetowej Dzieła pod adresem: http://www.biblista.pl/index.php?option=com_content&task=view&id=16&Itemid=29, [online], [dostęp: 17 lutego 2011].

⁴ Rozporządzenie zostało ogłoszone 9 XII 2005 r. w Dz.U. nr 241, poz. 2031 z datą wejścia w życie i obowiązywania od 24 XII 2005 r.

Eucharystii w katedrze, której przewodniczył bp Wojciech Polak. Udział wzięli duchowni, licznie zgromadzeni katecheci, liderzy różnego rodzaju grup formacyjnych, działających w naszej archidiecezji oraz wierni, zainteresowani pogłębieniem znajomości Biblii (około 200 osób). Po mszy św. uczestnicy przeszli do auli Prymasowskiego Wyższego Seminarium Duchownego w Gnieźnie, gdzie wysłuchali dwóch referatów o powstaniu i celach Dzieła Biblijnego (ks. dr Mirosław Jasiński) oraz o potrzebie duchowości biblijnej (ks. dr Paweł Podeszwa)⁵.

Na uroczystość inauguracyjną został przygotowany specjalny informator, prezentujący różnorakie inicjatywy Dzieła Biblijnego zaplanowane na terenie naszej archidiecezji. Folder został wręczony wszystkim uczestnikom oraz wysłany do każdej parafii naszej archidiecezji. W słowie wstępnym abp H.J. Muszyński przypomniał, że *pogłębiona lektura Pisma Świętego jest dla chrześcijanina niezastąpionym i koniecznym środkiem kształtowania autentycznego życia*⁶ oraz zachęcił kapłanów i wiernych naszej archidiecezji do włączenia się i czynnego zaangażowania w proponowane przez Dzieło formy animacji biblijnej⁷.

Działalność Dzieła Biblijnego w archidiecezji gnieźnieńskiej (2006–2011) wyraża się w następujących inicjatywach: 1) Szkoła Słowa Bożego; 2) rekolekcje i warsztaty biblijne dla katechetów; 3) Rok Św. Pawła; 4) Archidiecezjalne Dni Biblijne; 5) konkursy biblijne; 6) inne formy działalności.

Szkoły Słowa Bożego

Dostrzegając przede wszystkim konkretną potrzebę wprowadzania kapłanów i wiernych w lepsze rozumienie tekstów biblijnych oraz w ich medytację metodą *lectio divina*, zostały zaproponowane w naszej archidiecezji Szkoły Słowa Bożego⁸. Warto wspomnieć przy tej okazji, że już wcześniej podjęto w archidiecezji próbę formacji biblijnej.

⁵ Zob. P. Podeszwa, *Dzieło Biblijne im. Jana Pawła II w Archidiecezji Gnieźnieńskiej. Szkoła Słowa Bożego*, w: *Evangelizare pauperibus. Księga pamiątkowa dedykowana księdzu biskupowi Bogdanowi Wojtusowi w 70. rocznicę urodzin*, red. M. Olczyk, P. Podeszwa, Gniezno 2007, s. 419–421.

⁶ *Dzieło Biblijne im. Jana Pawła II w Archidiecezji Gnieźnieńskiej. Informator 2006/2007*, red. ks. P. Podeszwa, Gniezno 2006, s. 3.

⁷ Pelen tekst słowa wstępnego abp. Muszyńskiego jest dostępny także na stronie internetowej pod adresem: http://gniezno.biblista.pl/index.php?option=com_content&task=view&id=35&Itemid=60, [online], [dostęp: 17 lutego 2011].

⁸ Zob. P. Podeszwa, *Dzieło Biblijne im. Jana Pawła II w Archidiecezji Gnieźnieńskiej*, s. 421–426.

Były to tak zwane Szkoły Animatorów Biblijnych, których spotkania odbywały się w Prymasowskim Seminarium Duchownym w Gnieźnie, a w Bydgoszczy przy Bazylice św. Wincentego à Paulo. Obejmowały one wiernych z terenu całej archidiecezji. W latach 2001–2004, podczas spotkań raz w miesiącu, zaproponowano uczestnikom Szkół wspólną egzystencjalną lekturę fragmentów Pisma Świętego zaczerpniętych z tekstów czytań liturgii poszczególnych niedziel. W czasie swojej działalności Szkoły Animatorów Biblijnych objęły formacją około 250 osób.

Od stycznia 2005 r. rozpoczęły działalność Szkoły Słowa Bożego w zmienionej nieco formule w stosunku do poprzedniej inicjatywy. Od lutego 2006 r. patronat nad nimi przejęło Dzieło Biblijne im. Jana Pawła II.

Spotkania odbywały się w cyklu dwuletnim, dwa razy w miesiącu, z wyłączeniem wakacji. Rozpoczynały się serią 11 konferencji z zakresu wstępu ogólnego do Pisma Świętego⁹. Zaproponowane początkowe tematy wprowadzały wiernych w podstawowe zagadnienia, które są niezbędne dla lepszego zrozumienia orędzia biblijnego. Następnie program Szkoły koncentrował się na wyjaśnieniu, że Biblia to opowiedziana historia zbawienia¹⁰. W kolejnym roku formacji proponowano medytatywną lekturę fragmentów z Ewangelii według św. Marka. Celem było wdrożenie i przygotowanie do praktyki *lectio divina*, tak bardzo zalecanej dzisiaj przez Kościół¹¹. Po trzech konferencjach wstępnych na temat samej metody *lectio divina* i jej poszczególnych etapów zostały wybrane do wspólnej medytacji fragmenty Ewangelii według św. Marka, których kolejność była dostosowana do przeżywanego okresu liturgicznego¹². W ten sposób starano się najpierw wprowadzić w doświadczenie wspólnotowej lektury Słowa Bożego, aby medytowane Słowo stawało się pomocą i inspiracją

⁹ Podejmowane są następujące tematy: 1. Po co nam Pismo Święte? 2. Zanim otworzysz Biblię. 3. Jak powstała Biblia? 4. Oto Słowo Boże. 5. Biblia dziełem Boga i człowieka. 6. Czy w tekście biblijnym mogą być błędy? 7. Ewangelie poza Ewangelią. 8. Bóg, który mówi po polsku. 9. Czy Biblię można rozumieć dosłownie? 10. Kościół – stróż Słowa Bożego. 11. Biblia światłem i pokarmem na ścieżkach życia ludzkiego.

¹⁰ Druga część pierwszego roku formacji obejmuje następujące kwestie: 1. Biblia historią zbawienia. 2. Jak się wszystko zaczęło? 3. Abraham – „ojciec naszej wiary”. 4. Pierwsze Przymierze. 5. Ziemia Obiecana. 6. Monarchia w Izraelu. 7. Czego uczyli prorocy? 8. Świat żydowski w dniu narodzin Jezusa. 9. Chrześcijaństwo – spełnienie oczekiwań mesjańskich.

¹¹ We wspomnianej już adhortacji *Verbum Domini* papież przypomina potrzebę *modlitewnego podejścia do świętego tekstu jako podstawowego elementu życia duchowego wszystkich wierzących w różnych posługach i stanach życia, ze szczególnym uwzględnieniem lectio divina* (86) – VD, s. 90.

¹² Adwent (1, 1–11); Wielki Post (1, 14–20; 14, 32–42; 15, 33–41); okres wielkanocny (16, 1–8; 16, 9–15; 16, 16–20; 12, 18–27); okres zwykły (14, 22–26; 9, 2–13; 2, 1–12; 6, 45–52; 8, 27–30; 10, 17–22; 10, 46–52; 11, 15–19; 13, 24–37).

do głębszego i bardziej owocnego przeżywania tajemnic wiary, które proponują poszczególne etapy roku kościelnego.

Spotkania Szkół Słowa Bożego prowadzone są przez biblistów naszej archidiecezji. W latach 2005–2006 odbywały się w Gnieźnie w sali Muzeum Archidiecezjalnego oraz w Inowrocławiu przy parafii pw. Świętego Ducha, w latach 2007–2008 w Żninie przy parafii pw. św. Floriana oraz w Wągrowcu w parafii pw. św. Jakuba Apostoła; w latach 2009–2010 we Wrześni w parafii pw. Wniebowzięcia NMP i św. Stanisława oraz w Chodzieży przy parafii św. Floriana. Zaproszenie zostało skierowane do wiernych wszystkich parafii dekanatu, do którego należała parafia, w której odbywały się spotkania Szkoły. Po dwóch latach formacji każdy z uczestników otrzymał pamiątkowy dyplom ukończenia Szkoły Słowa Bożego.

Owocem Szkół Słowa Bożego w wymiarze parafialnym są kręgi biblijne, które dalej prowadzą miejscowi duszpasterze. Pod koniec zajęć w Szkołach Słowa Bożego w 2008 i 2010 r. jej uczestnikom zaproponowano również przystąpienie do Dzieła Biblijnego im. Jana Pawła II. Obecnie Stowarzyszenie w archidiecezji gnieźnieńskiej liczy 115 członków, z których większość stanowią właśnie „absolwenci” Szkół Słowa Bożego.

Od 2011 r. Szkoła Słowa Bożego działa w nieco zmodyfikowanej formie. Liczba spotkań została ograniczona do 20¹³, co daje możliwość przeprowadzenia Szkoły w okresie jednego roku szkolnego (od września do czerwca). W ten sposób będziemy mieli także szansę objąć formacją biblijną jeszcze większą liczbę wiernych naszej archidiecezji. We wrześniu Szkoła Słowa Bożego rozpoczęła działalność w parafii pw. bł. Michała Kozala w Słupcy oraz w parafii pw. św. Jadwigi

¹³ Tematy realizowane w nowym cyklu: 1. Zanim otworzysz Biblię (nazwa, podział, zasady posługiwania się Biblią); 2. Jak Bóg „dyktował” Biblię? (wydarzenie historyczne, tradycja ustna, redakcja księgi, materiał piśmienniczy, języki biblijne); 3. Oto Słowo Boże (natchnienie biblijne, cechy autora ludzkiego i boskiego, skutki natchnienia); 4. Czy w tekście biblijnym mogą być błędy? (sposób przepisywania, krytyka tekstualna); 5. Ewangelie poza Ewangelią (kanon, apokryfy); 6. Bóg, który mówi w różnych językach (przekłady LXX, Wulgata, tłumaczenia polskie katolickie i niekatolickie); 7. Czy Biblię można rozumieć dosłownie? (sens wyrazowy, duchowy, pełniejszy, lektura fundamentalistyczna); 8. Kościół – stróżem Słowa Bożego (interpretacja Biblii we wspólnocie, podstawowe dokumenty i wypowiedzi); 9. Biblia historią zbawienia (biblijne pojęcie zbawienia, historia zbawienia spisana, główne etapy historii); 10. Biblia światłem i pokarmem na ścieżkach życia ludzkiego (liturgia, lektura indywidualna, modlitwa Biblią); 11. *Lectio divina* i jej etapy; oraz 9 tekstów z Ewangelii według św. Marka, ułożonych według okresów liturgicznych: 1. Mk 8, 27–38 (Wyznanie Piotra i pierwsza zapowiedź Męki i Zmartwychwstania); 2. Mk 1, 14–20 (Nawracajcie się i pójďte za Mną); 3. Mk 14, 32–42 (Modlitwa w Ogrójcu); 4. Mk 15, 33–41 (Śmierć Jezusa); 5. Mk 16, 1–8 (Zmartwychwstanie Jezusa); 6. Mk 16, 9–18 (Ukazywanie się Zmartwychwstałego); 7. Mk 12, 18–27 (O zmartwychwstaniu); 8. Mk 16, 19–20 (Wniebowstąpienie); 9. Mk 14, 22–26 (Ustanowienie Eucharystii).

Królowej w Inowrocławiu¹⁴. Została ona poprzedzona okolicznościowymi kazaniami, wygłoszonymi w niedzielę poprzedzającą początek Szkoły w obu parafiach. Celem było zapoznanie z proponowaną inicjatywą, wyjaśnienie jej potrzeby oraz przydatności jako nowej formy spotkania z Jezusem zmartwychwstałym obecnym w Słowie oraz jako zachęta i zaproszenie do udziału jak największej liczby wiernych. Po każdej mszy św. rozdawane były zainteresowanym specjalne foldery, które zawierają daty i tematy poszczególnych spotkań. Został też przygotowany okolicznościowy plakat, zawierający wyżej wymienione informacje, który rozesłano do wszystkich parafii dekanatów słupeckiego i inowrocławskiego. Po pierwszych spotkaniach można stwierdzić, że zainaugurowana Szkoła Słowa Bożego cieszy się dużym zainteresowaniem i proponuje formację biblijną ponad 150 wiernym obu dekanatów.

Warsztaty biblijne dla katechetów

We współpracy z Działem Biblijnym Archidiecezji Poznańskiej organizowane są od trzech lat rekolekcje biblijne, połączone z warsztatami dla katechetów obu diecezji, które z roku na rok cieszą się coraz większym zainteresowaniem. Jest to konkretna propozycja nie tylko pogłębienia duchowego (rekolekcje), ale również podjęcia refleksji intelektualnej nad orędziem biblijnym w formie warsztatów. Pragniemy w ten sposób dać możliwość formacji katechetom, aby prowadzona przez nich posługa katechetyczna była jeszcze bardziej przepełniona oraz przeniknięta myślą, duchem i podstawami biblijnymi.

Spotkania organizowane są w ośrodku rekolekcyjnym naszej archidiecezji w Rościnnie. Odbyły się już między innymi następujące warsztaty: w 2007 r. – *Wierzyć jak Abraham. Metoda narracyjna interpretacji Biblii*; w 2008 r. – *Czyńcie uczniów z wszystkich narodów. Lektura pragmatyczna Mt 28, 16–20*; w 2009 r. – *Przymierze Synajskie i Nowe Przymierze według prorocstwa Jeremiasza. Interpretacja Starożytności w Nowym Testamencie*; w 2010 r. – *Duch w Starym Testamencie oraz Duch Pięćdziesiątnicy w świetle Dziejów Apostolskich*; w 2011 r. – *Apokalipsa – Dobrą Nowiną*. Od 2011 r. warsztaty dla katechetów są też prowadzone w Gnieźnie, a od sierpnia 2012 r. będą odbywać się także w Markowicach.

¹⁴ Zob. http://gniezno.biblista.pl/index.php?option=com_content&task=view&id=65&Itemid=1, [online], [dostęp: 30 września 2011].

W listopadzie 2011 r. został też przeprowadzony warsztat biblijny na temat: *Boże Narodzenie. Obietnice, które stają się rzeczywistością (Mt 1–2)*.

Cennym uzupełnieniem warsztatów biblijnych jest każdorazowo proponowany warsztat metodyczny, który uczy konkretnych form i sposobów przeniesienia orędzia biblijnego na katechezę szkolną.

Jubileuszowy Rok Świętego Pawła

Od czerwca 2008 do czerwca 2009 r. obchodzony był w całym Kościele Jubileuszowy Rok Świętego Pawła. W dekrete ustanawiającym kościoły jubileuszowe w naszej archidiecezji abp H. Muszyński zwrócił się ze szczególną prośbą do biblistów, aby czynnie włączyli się w podejmowane inicjatywy¹⁵.

Dzieło Biblijne Archidiecezji przygotowało wiele propozycji o zasięgu diecezjalnym oraz parafialnym, mających przybliżyć kapłanom i wiernym niezwykłą historię życia, spuściznę literacką oraz teologiczne myślenie Apostoła Pawła, który całe swoje życie i umiejętności poświęcił gorliwej i wytrwałej służbie Ewangelii Chrystusowej. Wśród podjętych inicjatyw popularyzujących św. Pawła znalazły się różnego rodzaju prelekcje, konferencje, wykłady, dni skupienia, rekolekcje i homilie¹⁶.

Dnia 13 czerwca 2009 r. miało miejsce uroczyste zamknięcie Roku Pawłowego w naszej archidiecezji. Zostało ono połączone z dniem skupienia dla Stowarzyszenia Wspierania Powołań Kapłańskich Archidiecezji Gnieźnieńskiej¹⁷.

Archidiecezjalne Dni Biblijne

W trakcie obchodów Roku Pawłowego Dzieło Biblijne zaproponowało także Archidiecezjalny Dzień Biblijny (11 X 2008 r.)¹⁸.

¹⁵ Zob. *Dekret ustanawiający kościoły jubileuszowe w Archidiecezji Gnieźnieńskiej w Roku Św. Pawła*, „Wiadomości Archidiecezji Gnieźnieńskiej” 2 (2008), s. 233.

¹⁶ Zob. P. Podeszwa, *Jubileuszowy Rok św. Pawła w archidiecezji gnieźnieńskiej*, „Studia Gneznensia” XXIV (2010), s. 477–490.

¹⁷ Zob. P. Podeszwa, *Zakończenie Jubileuszowego Roku Św. Pawła w Archidiecezji Gnieźnieńskiej. Dzień skupienia Stowarzyszenia Wspierania Powołań Kapłańskich Archidiecezji Gnieźnieńskiej. Gniezno, dnia 13 czerwca 2009 roku*, „Wiadomości Archidiecezji Gnieźnieńskiej” 2 (2009), s. 419–424.

¹⁸ Zob. P. Podeszwa, *Archidiecezjalny Dzień Biblijny w Gnieźnie, 11 X 2008*, „Collectanea Theologica” 4 (2008), s. 193–198.

Dodatkowym motywem tej inicjatywy był odbywający się wtedy Synod Biskupów w Rzymie poświęcony *Słowu Bożemu w życiu i posłannictwie Kościoła*.

Dzień Biblijny składał się z dwóch zasadniczych części: najpierw uczestnicy wzięli udział w nabożeństwie Słowa Bożego pod przewodnictwem abp. H. Muszyńskiego, metropolity gnieźnieńskiego w katedrze gnieźnieńskiej, a następnie w auli Prymasowskiego Wyższego Seminarium Duchownego w Gnieźnie rozpoczęła się druga część, poświęcona refleksji intelektualnej nad Słowem Bożym w życiu i posłannictwie Kościoła. Po słowach powitania abp H. Muszyński mówił najpierw o znaczeniu synodów, przygotowaniach, proponowanych tematach, a następnie przebiegu prac wstępnych, rozsyłaniu *lineamentów* oraz zbieraniu odpowiedzi i różnych propozycji, które zostają opublikowane w formie dokumentu przygotowawczego – *Instrumentum laboris*. Dalej został zaprezentowany krótko sam dokument (ks. dr P. Podeszwa), a następnie zebrani wysłuchali pierwszego referatu ks. dr. hab. Dariusza Koteckiego (Toruń): *Kto ma ucho, niechaj posłysz, co mówi Duch do Kościołów. Egzystencjalne słuchanie Słowa Bożego w zgromadzeniu liturgicznym w świetle Apokalipsy św. Jana*. W kolejnym referacie: *Dlaczego lectio divina i egzegeza naukowa potrzebują siebie wzajemnie?*, ks. dr hab. Artur Malina (Katowice) podjął bardzo ciekawe zagadnienie wzajemnej relacji praktyki modlitwnej lektury Biblii oraz metod, którymi posługuje się egzegeza naukowa.

Po obiedzie uczestnicy wysłuchali kolejnych dwóch referatów, których problematyka dotyczyła teologii św. Pawła w związku z obchodzonym Rokiem Jubileuszowym Apostoła: ks. dr. Marka Karczewskiego (Olsztyn): *Chciałbym, abyście wszyscy mówili językami... (1 Kor 14, 5). Św. Paweł jako apostoł w świetle 1 Kor 12–14* oraz ks. dr. Wojciecha Popielewskiego OMI (Poznań): „*Tajemnica*” *Pawłowej Ewangelii*.

Zaproszenie do udziału w Archidiecezjalnym Dniu Biblijnym zostało skierowane przede wszystkim do kapłanów diecezjalnych i zakonnych, sióstr zakonnych, katechetów, kleryków, studentów teologii oraz wszystkich wiernych, którzy pragną pogłębiać swoją zażyłość ze Słowem Bożym. W spotkaniu wzięło udział około 60 duchownych (szczególnie młodzi księża, którzy uczestniczą w formacji permanentnej), katecheci, wierni świeccy z różnych ruchów i duszpasterstwa biblijnego (razem około 50 osób), a także studenci teologii oraz klerycy Seminarium i przedstawiciele Wyższego Seminarium Duchownego Diecezji Bydgoskiej.

Obchodzony po raz pierwszy Archidiecezjalny Dzień Biblijny w związku z Rokiem Pawłowym i Synodem Biskupów o Słowie Bożym zapoczątkował tradycję spotkań w takiej formie, kontynuowanych w następnych latach.

W 2009 r. odbył się II Archidiecezjalny Dzień Biblijny, który miał wyjątkowe znaczenia dla członków Dzieła Biblijnego im. Jana Pawła II w archidiecezji gnieźnieńskiej. Pod koniec 2008 r., na zakończenie Szkół Słowa Bożego w Wągrowcu i Żninie, do Dzieła Biblijnego zapisali się nowi członkowie. W Statucie Stowarzyszenia czytamy, że członkowie mają prawo do udziału w diecezjalnych kongresach, sympozjach i konferencjach, a także spoczywa na nich obowiązek troski o poziom swej formacji biblijnej, między innymi przez udział w kursach biblijnych organizowanych przez Stowarzyszenie¹⁹. Zapis ten oznacza, że moderator ma obowiązek zorganizowania przynajmniej raz w roku takiego spotkania na szczeblu diecezjalnym, które dawałoby możliwość wspólnej modlitwy oraz pogłębionej refleksji nad Biblią. Właśnie w takim duchu są kontynuowane nasze Dni Biblijne. Spotkanie to miało wyjątkowe znaczenie również dlatego, gdyż wziął w nim udział ks. prof. dr hab. Henryk Witczyk, przewodniczący ogólnopolskiego Dzieła Biblijnego im. Jana Pawła II, który wygłosił wykład na temat: *Wiarygodny względem Boga i miłosierny dla ludzi – tożsamość Jezusa i kapłana*. Temat konferencji wpisywał się w obchodzony w Kościele Rok Kapłański. Następnie ks. dr hab. Wojciech Pikor (Lublin) mówił na temat: *Dynamika Słowa Bożego w świetle Księgi Jeremiasza*. Na koniec głos zabrał prof. dr hab. abp Henryk J. Muszyński, metropolita gnieźnieński, który podsumował spotkanie oraz wyraził wielką radość, że powstało Dzieło Biblijne w Polsce, które jest swoistego rodzaju „pomnikiem” dla bł. Jana Pawła II i jego troski o należyte miejsce Słowa Bożego w życiu Kościoła. Po spotkaniu w Seminarium miała miejsce uroczysta Eucharystia w katedrze gnieźnieńskiej.

W 2010 r. przeżywaliśmy kolejny III Archidiecezjalny Dzień Biblijny²⁰. Bp Bogdan Wojtuś wręczył legitymacje 30 nowym członkom Dzieła Biblijnego, którzy przystąpili do Stowarzyszenia po katechezach biblijnych w ramach prowadzonej Szkoły Słowa Bożego przy parafii pw. św. Floriana w Chodzieży oraz parafii pw. Wniebowzięcia

¹⁹ Zob. *Statut Dzieła Biblijnego im. Jana Pawła II*, art. 17, p. 2 i 1, w: *Książeczka członkowska*, s. 21–22.

²⁰ Zob. P. Podeszwa, *Sprawozdanie z III. Archidiecezjalnego Dnia Biblijnego (Gniezno, 9 października 2010 r.)*, „Wiadomości Archidiecezji Gnieźnieńskiej” 4 (2010), s. 713–714.

NMP i św. Stanisława BM we Wrześni. Wielkim zaszczytem dla nas była obecność ks. prof. dr. hab. Waldemara Chrostowskiego, przewodniczącego Stowarzyszenia Biblistów Polskich, który przyjął zaproszenie do wzięcia udziału w naszym spotkaniu. Wygłosił on konferencję pt. *Nie jest dobrze, żeby mężczyzna był sam (Rdz 2, 18) – mężczyzna i kobieta w Bożym planie stworzenia*, a także podzielił się osobistym doświadczeniem zażyłości ze Słowem Boga. Kolejnym wystąpieniem był referat ks. dr. Cezarego Korca (WT Uniwersytetu Szczecińskiego) na temat: *Jeżus i Samarytanka (J 4): nowa chrześcijańska płodność*. Po pierwszej części wszyscy udali się do katedry gnieźnieńskiej na mszę św. u grobu św. Wojciecha; wypowiedzieliśmy również nasze dziękczynienie za uchwalenie przez Konferencję Episkopatu Polski Niedzieli i Tygodnia Biblijnego, które będą obchodzone w całym Kościele w Polsce.

Dnia 15 października odbył się IV Archidiecezjalny Dzień Biblijny. Tradycyjnie już spotkanie rozpoczęło się w auli Prymasowskiego Wyższego Seminarium Duchownego. Tym razem poświęcone zostało przybliżeniu wiernym adhortacji papieża Benedykta XVI *Verbum Domini*. Po słowach powitania zebrani wysłuchali trzech następujących wystąpień: *Omówienie posynodalnej adhortacji apostolskiej Verbum Domini. O Słowie Bożym w życiu i misji Kościoła* – ks. dr. Piotra Waszaka, wicemoderatora Dzieła Biblijnego im. Jana Pawła II w archidiecezji gnieźnieńskiej; *Lectio divina duchową lekturą Pisma Świętego. Bogactwo sensu biblijnego na przykładzie tekstu Łk 19, 1–10* – ks. dr. hab. Stanisław Hareźgi, prof. KUL (Katedra Proforystyki), moderatora Dzieła Biblijnego im. Jana Pawła II w archidiecezji przemyskiej; *Rola Słowa Bożego w życiu małżeńskim i rodzinnym* – ks. dr. Piotra Dernowskiego, wicemoderatora Dzieła Biblijnego im. Jana Pawła II w archidiecezji warmińskiej. Po zakończonej pierwszej części wszyscy uczestnicy udali się do katedry na Eucharystię, podczas której dziękowaliśmy Bogu za wyniesienie na ołtarze Patrona Dzieła Biblijnego – bł. Jana Pawła II oraz za dar nowej adhortacji apostolskiej *Verbum Domini*, przypominającej wspólnotę Kościoła o roli Słowa Bożego w życiu i posługiwaniu Kościoła oraz będącej zachętą do jeszcze większego zapału w biblijnej animacji duszpasterstwa, która ma przecież ostatecznie prowadzić do poznania i umiłowania Chrystusa Pana (por. n. 73). Po mszy św. uczestnicy zostali zaproszeni na wspólny obiad do refektarza seminaryjnego, który był nie tylko miłym spotkaniem przy stole, ale stał się również okazją do wymiany myśli i refleksji.

Konkursy biblijne

Ważnym polem działalności Dzieła Biblijnego w archidiecezji gnieźnieńskiej jest organizowanie i przygotowywanie różnego rodzaju konkursów biblijnych. Od 2007 r. we współpracy z Wydziałem Katechizacji i Szkół Katolickich Kurii Metropolitalnej jest przeprowadzany Konkurs Biblijny dla Gimnazjalistów. Staramy się w ten sposób zagospodarować pewną „lukę”, bo dla młodzieży gimnazjalnej nie było dotychczas żadnej biblijnej propozycji konkursowej w naszej archidiecezji. Napawa radością fakt, że konkurs ten od samego początku cieszył się zainteresowaniem uczniów i katechetów. Obecnie przeprowadzany jest on na trzech poziomach: szkolnym, rejonowym oraz diecezjalnym. Obejmuje znajomość wybranych tekstów biblijnych oraz wskazanych wcześniej opracowań, fragmentów dokumentów kościelnych, papieskich wypowiedzi. Daje on zatem uczniom nie tylko możliwość głębszego poznania samego orędzia biblijnego, ale pozwala dostrzec, w jaki sposób staje się ono fundamentem nauczania kościelnego oraz konkretnym wskazaniem dla życia wspólnoty i pojedynczych wyznawców Chrystusa. Ponadto przygotowanie młodzieży do konkursu angażuje w dużym stopniu również katechetów, którzy nie szczędzą wysiłków, aby pomóc swoim uczniom, w związku z tym sami mają okazję przypomnienia, pogłębienia znajomości oraz nowego odczytania treści biblijnych.

Na każdy etap Dzieło Biblijne przygotowuje odpowiednie testy i pytania²¹ oraz nadzoruje poprawny przebieg zmagania konkursowych, przynajmniej na etapie rejonowym i diecezjalnym. Dotychczas odbyło się pięć edycji konkursu: 2007 r. (Dzieje Apostolskie), 2008 r. (Listy Wielkie i życie św. Pawła), 2009 r. (Ewangelia według św. Jana i Listy Janowe), 2010 r. (Ewangelia według św. Łukasza); 2011 r. (Mariologia biblijna)²².

Ponadto Dzieło Biblijne włącza się także w inne konkursy biblijne, które są organizowane przez parafie lub szkoły na szczeblu szkolnym lub gminnym. Często katecheci zwracają się do Dzieła o patronat honorowy, pomoc w przygotowaniu materiałów, korektę testów,

²¹ Przykłady niektórych pytań konkursowych można znaleźć na stronie internetowej Dzieła Biblijnego Archidiecezji Gnieźnieńskiej w dziale „konkursy biblijne” pod adresem: http://gniezno.biblista.pl/index.php?option=com_content&task=category§ionid=11&id=23&Itemid=65, [online], [dostęp: 17 lutego 2011].

²² Na temat konkursów biblijnych, krótkiej ich historii, organizacji oraz zakładanych celów, zob. http://gniezno.biblista.pl/index.php?option=com_content&task=view&id=67&Itemid=1, [online], [dostęp: 30 września 2011].

ufundowanie nagród lub obecność w dniu konkursu, połączoną najczęściej z przewodnictwem komisji konkursowej oraz okolicznościowymi konferencjami lub pogadankami dla dzieci i młodzieży na temat Biblii. Odpowiadamy w miarę możliwości na te zaproszenia. Są one doskonałą okazją do osobistych kontaktów oraz „pozyskiwania” dla duszpasterstwa biblijnego osób gotowych do owocnej współpracy w przyszłości.

W ramach Parafiady, która odbywa się w Inowrocławiu²³, od dwóch lat Dzieło przygotowuje też Konkurs Wiedzy Biblijnej. Ta propozycja skierowana jest do szerszego grona odbiorców, gdyż obejmuje nie tylko dzieci i młodzież, ale również i dorosłych. Dzieło proponuje zakres materiału oraz opracowuje testy i pytania dla dwóch etapów (parafialnego i diecezjalnego) Parafiady: 2009 r. – *Śladami św. Pawła. Listy Wielkie Apostoła*; 2010 r. – *Kapłaństwo w Biblii*.

W ostatnim roku Dzieło Biblijne włączyło się też w przeprowadzenie etapu diecezjalnego XIV Ogólnopolskiego Konkursu Wiedzy Biblijnej pod patronatem Civitas Christiana.

Inne formy działalności

Obok wymienionych wyżej najważniejszych form działalności Dzieła Biblijnego w archidiecezji gnieźnieńskiej realizowane są jednocześnie inne przedsięwzięcia i inicjatywy, które mają pomóc duchownym i wiernym świeckim zrozumieć wagę i potrzebę ożywienia biblijnego życia chrześcijańskiego.

Najpierw nasza propozycja skierowana jest do kapłanów. Wielokrotnie Dzieło Biblijne oraz konkretne inicjatywy duszpasterstwa biblijnego były prezentowane podczas kongregacji dziekańskich oraz rejonowych zjazdów księży naszej archidiecezji. Nie tylko chodziło o zapoznanie z nową inicjatywą samego Dzieła jako Stowarzyszenia, ale spotkania te dawały możliwość również uświadomienia duszpaste-rzom konieczności formacji biblijnej. Owocem takich spotkań i wspólnej refleksji nad miejscem Biblii w duszpasterstwie były zaproszenia, które kierowali proboszczowie poszczególnych parafii, do wygłoszenia wielu konferencji biblijnych, katechez, rekolekcji, poprowadzenia nabożeństw Słowa Bożego, zorganizowania niedziel biblijnych. Były

²³ Na temat tej inicjatywy zob. <http://www.parafiada-inowroclaw.pl>, [online], [dostęp: 17 lutego 2011].

one adresowane do całych wspólnot parafialnych lub wybranych grup duszpasterskich, które działają w poszczególnych parafiach.

Podczas spotkań z kapłanami nieustannie zachęcamy do podejmowania różnych inicjatyw duszpasterstwa biblijnego. W kilkunastu parafiach działają kręgi biblijne. Każda parafia otrzymuje materiały w postaci zeszytów „Kąg Biblijny”, wydawanych w Tarnowie pod patronatem Dzieła Biblijnego.

Kolejną grupą, którą szczególnie zapraszamy do zaangażowania się w działalność Dzieła, są katecheci. Oprócz rekolekcji biblijnych oraz warsztatów, o których była mowa wcześniej, Dzieło proponowało wspólną refleksję nad Biblią podczas rejonowych spotkań dla katechetów. Stawały się one także okazją do poszukiwania nowych form upowszechniania orędzia biblijnego.

Mając na uwadze przyszłość duszpasterstwa w naszej archidiecezji, Dzieło angażuje się zarazem w formację biblijną alumnów Seminarium Duchownego. Konkretną propozycją są zajęcia *lectio biblica*, które mają być pomocą w przygotowaniu się do prowadzenia kręgów biblijnych w parafiach.

Dzieło włączyło się też w opracowanie materiałów (wybór tekstów biblijnych oraz komentarze) dla Archidiecezjalnej Pielgrzymki do Częstochowy (2010 r.)²⁴.

Dzieło Biblijne naszej Archidiecezji bierze również udział w przygotowywaniu i rozpowszechnianiu różnych materiałów ogólnopolskich, zwłaszcza „Przeglądu Biblijnego”, który zawiera propozycje na Niedzielę Biblijną oraz Tydzień Biblijny²⁵. Materiały te docierają do wszystkich parafii archidiecezji.

Najnowszą propozycją Dzieła są również pielgrzymki do Ziemi Świętej. Pierwsza została zorganizowana w 2010 r. dla kapłanów trzech diecezji (gnieźnieńskiej, bydgoskiej, kaliskiej) i połączona z rekolekcjami *Śladami Jezusa i Maryi*. Następnie, w lipcu 2011 r., miała miejsce kolejna pielgrzymka do Ziemi Świętej, a jej uczestnikami byli częściowo członkowie Dzieła Biblijnego naszej archidiecezji. Obecnie przygotowujemy wyjazd, tym razem w lutym 2013 r., dla katechetów i członków Dzieła Biblijnego. Program obejmuje najważniejsze

²⁴ Zob. *Kościół w drodze świadkiem Miłości. Materiały formacyjne Pieszej Pielgrzymia Archidiecezji Gnieźnieńskiej 2010*, Gniezno 2010.

²⁵ Zob. P. Podeszwa, *Nabożeństwo Słowa Bożego. Boży dar życia*, „Przegląd Biblijny 1 (2009), s. 26–30; P. Waszak, *Biblijna teologia kapłaństwa. Ćwiczenia*, „Przegląd Biblijny 2 (2010), s. 139–140; P. Waszak, *Kapłaństwo Starego i Nowego Testamentu. Quiz biblijny*, „Przegląd Biblijny 2 (2010), s. 141–148.

miejsca naszej wiary i został pomyślany głównie dla zainteresowanych, którzy jeszcze nie byli w Ziemi Świętej. W przyszłości mamy zamiar proponować także pielgrzymki dla wiernych i kapłanów, którzy już mieli okazję odwiedzić Ziemię Świętą, a chcieliby zobaczyć i poznać nowe miejsca związane z wydarzeniami historii zbawienia.

Moderatorzy diecezjalni oraz ośmiu członków Dzieła Biblijnego wzięło także udział w październikowym Pierwszym Kongresie Biblijnych pod hasłem *Biblia kodem kulturowym Europy*, który odbył się w Warszawie. Kongres został zorganizowany przez Dzieło Biblijne oraz Instytut Nauk Biblijnych KUL, a honorowym gościem był kard. Gianfranco Ravasi, znany włoski biblista i autor wielu naukowych publikacji.

Powyższe zestawienie i krótkie omówienie poszczególnych inicjatyw oraz obszarów działalności Dzieła Biblijnego w archidiecezji gnieźnieńskiej ukazuje, że prowadzone duszpasterstwo biblijne stara się objąć możliwie jak najszerszy krąg odbiorców, zarówno duchownych, jak i wiernych świeckich. Formacja biblijna oraz proponowane inicjatywy, które mają jej służyć, domagają się bardzo systematycznej i cierpliwej pracy w nadziei, że wydadzą one dojrzałe i oczekiwane owoce. Warto odnotować radosny fakt, że coraz szersza grupa kapłanów i wiernych jest autentycznie zainteresowana ożywieniem i pogłębieniem biblijnym własnego życia oraz wspólnot parafialnych. Wyrażam nadzieję, że przedstawione sprawozdanie z pięcioletniej działalności Dzieła Biblijnego Archidiecezji Gnieźnieńskiej nie tylko dokumentuje podjęte i przeprowadzone inicjatywy, ale może stać się także inspiracją czy nawet sugestią dla innych moderatorów diecezjalnych oraz wskazać możliwe konkretne obszary jeszcze skuteczniejszej współpracy, aby powracać gorliwie do Biblii we wszelkich działaniach duszpasterskich.

Summary

Biblical Pastoral Ministry in the Archdiocese of Gniezno. The John Paul II Memorial Biblical Work Association (2006–2011)

Pope Benedict XVI's exhortation *Verbum Domini* reminded all the Church communities of the need to develop Bible-focused pastoral work. Following the guidelines of the Synod on the Word of God in the Life and the Mission of the

Church, the pope encourages clergy and lay people to undertake this effort and expresses a deep conviction that “making the Bible the inspiration of every ordinary and extraordinary pastoral outreach will lead to a greater awareness of the person of Christ, who reveals the Father and is the fullness of divine revelation”.

The article presents various Bible-inspired activities devised and implemented in the Archdiocese of Gniezno in 2006-2011, and included the following programmes: 1. The Word of God School; 2. biblical retreat and workshops for catechists; 3. St Paul’s Year; 4. Archdiocesan Biblical Days; 5. biblical competitions; 6. other activities.

All those initiatives may provide an inspiration, or even a suggestion, for other diocesan moderators and indicate possible areas of effective cooperation so as to return to the Bible while conducting all forms of pastoral care ministry.